

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף מו

איתמר קטנה שנתקדשה: קטנה שהתקדשה בלא ידיעת אביה לדעת רב כל עוד לא הסכים האב לקידושין - היא יכולה לחזור בה מההסכמה להתקדש, ואז גם אם לאחר מכן ישמע האב בקידושין ויסכים להם, הדבר כבר לא יועיל.

ואם היא לא חזרה בה מהקידושין אבל האב ששמע עליהם ולא הסכים להם - הם בטלים.

לדעת רב אסי היא לא יכולה לחזור בה מהקידושין כלל, אלא רק האב מחליט אם הוא מעוניין בהם או לא. (ולכן גם אם היא חזרה בה קודם ששמע האב ולאחר מכן האב הסכים להם - היא מקודשת).

אם מאן ימאן אביה: פסוק זה מדבר על המפתה קטנה, שאם האב לא מסכים שהיא תינשא לו עליו לשלם לאביה קנס חמישים כסף. בברייתא כתוב שגם אם הקטנה ממאמת להינשא למפתה, עליו לשלם את הקנס. הגמרא מבינה שמדובר במפתה שפיתה את הקטנה להתקדש לו. ומכאן ראה שקטנה שהתקדשה בלא הסכמת אביה יכולה לחזור בה. ראייה לרב וקושיא לרב אסי.

אמר להו רב לא תיזלו בתר איפכא: אל תקשו מדבר שאינו נכון. כי רב אסי יכול לתרץ לכם שהפסוק מדבר במפתה שפיתה קטנה שלא לשם קידושין אלא לזנות בעלמא.

קושיא: **פיתה שלא לשום אישות קרא בעי?** וכי צריך פסוק ללמד שהמפתה לזנות, האבא יכול לעכב וכן הקטנה יכולה לעכב מלהינשא למפתה? והרי אין שום סיבה שהיא תתחייב להינשא במקרה שלא היו שום קידושין.

תירוץ: **אמר ר"נ בר יצחק:** הפסוק לא בא ללמד על האפשרות לעכב מלהינשא לו, אלא על כך שעל המפתה לשלם קנס לא רק אם האב ממאן שתינשא לו, אלא גם אם הקטנה ממאנת מלהינשא לו.

א"ל רבי יוסף: יש לי ראייה לדברך. כי לדבך מובנת הברייתא שאם האב והבת מעוניינים בנישואין למפתה על המפתה לקדש אותה. כי הפיתוי היה שלא לשום אישות ולכן היא צריכה עכשיו קידושין. אבל אם נסביר כמו שסברה הגמרא בתחילה שהמפתה פיתה אותה לשם קידושין - מדוע עליו לקדש אותה שוב? (ולא מספיקה ההסכמה בקידושין).

א"ל אביו: אין ראייה מהברייתא הזו. כי הברייתא באה לומר שאפילו אם פיתה אותה לשם קידושין, מכיון שהם לא היו בהסכמת אביה, על המפתה לקדש אותה שוב בקידושין חדשים.

משנה: התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו: הוא הביא לה שתי תמרות ואמר לה 'התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בתמרה זו' - כל תמרה נחשבת בפני עצמה ולכן אם באחת מהן יש שוה פרוטה היא מקודשת אבל הן לא מצטרפות יחדיו לשוה פרוטה.

בזו ובזו ובזו: אבל אם הביא לה כמה תמרות ואמר לה 'התקדשי לי בזו ובזו ובזו' כולן מצטרפות שאם יש בהן ביחד שוה פרוטה היא מקודשת.

היתה אוכלת ראשונה: היתה אוכלת את התמרות שקבלה אחת אחרי השניה - אינה מקודשת וכו'. ובגמרא יתבאר.

גמרא: מאן תנא התקדשי התקדשי: מיהו הסובר שדוקא כשאמר בכל פעם 'התקדשי' כל תמרה נחשבת בפני עצמה וצריך שיהא באחת מהן שוה פרוטה, אבל אם אמר רק פעם אחת התקדשי מצטרפות כל התמרות יחד לשוה פרוטה?

רבי שמעון היא: נחלקו רבי שמעון ותנא קמא במסכת שבועות לגבי שבועת הפקדון.

אדם שהפקיד כסף אצל חבירו ובא לקחתו, וחבירו כופר בהפקדה ונשבע על כך לשקר, ולאחר מכן הודה ששיקר - חייב להביא קרבן אשם.

אם הפקידו אצלו חמישה בני אדם וכפר לכולם ונשבע לכולם בשבועה אחת 'שבועה שאין לך בידי, ולא לך, ולא לך וכו'' לדעת תנא קמא חייב חמישה קרבנות כי כל שבועה חלוקה לעצמה, אבל לדעת רבי שמעון חייב קרבן אחד, עד שיאמר לשון 'שבועה' לכל אחד ואחד מהמפקידים 'שבועה שאין לך בידי, שבועה שאין לך, שבועה שאין לך וכו''.

לענייננו, המשנה שלנו סוברת כרבי שמעון, ולכן אם אמר לשון קידושין בפעם אחת על שתי התמרות - מספיק שיהא בשתייהן שוה פרוטה. (אבל לדעת תנא קמא גם כאשר אמר לשון קידושין פעם אחת - כל תמרה חלוקה לעצמה וצריך שיהא שוה פרוטה באחת מהן לבדה).

*

למדנו במשנה שאם 'היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת וכו'.

הגמרא מקשה: **איהיא**: על מה הולך הדין הזה האם על הרישא או על הסיפא?

אילימא ארישא וכו': לא יתכן. כי מכיון שאמר בכל פעם 'התקדשי לי' כל תמרה נחשבת בפני עצמה. ואם כן אין שום חידוש שאם היא אכלה כל תמרה ותמרה צריך שתהיה באחת מהן שוה פרוטה, כי הרי אפילו אם היתה מניחה את התמרות ולא אוכלת אותן היה הדין כן.

אלא אסיפא: שאם אמר 'בזו ובזו ובזו' כולן מצטרפות. ועל זה אומרת המשנה שאם בראשונות היה שוה פרוטה והיא כבר אכלה אותן, ובאחרונה אין שוה פרוטה - היא מקודשת.

אבל קשה על כך: **והא מלוה היא**: הרי האיש התכוין לקדש אותה רק לאחר שתקבל את כל התמרות, ואם כן כשהיא קבלה את שתי התמרות הראשונות שהיה בהן שוה פרוטה, ואכלה אותן, הרי זה כאילו לקחה אותם בהלוואה מהאיש. וכשקבלה את התמרה השלישית (שאינן בה שוה פרוטה) ועכשיו הקידושין צריכים לחול, נמצא שהיא מתקדשת במחילת ההלוואה של השתיים שהיא כבר אכלה. אך הדין הוא שהמקדש במלוה אינה מקודשת (כמובא להלן דף מז').

אמר רבי יוחנן: יש לנו כאן שולחן עם בשר וסכין, אבל אין לנו פה לאכול. כלומר יש לנו משנה ערוכה אך איננו יודעים להסביר אותה.

רב ושמואל דאמרי תרויהו: דברי המשנה הולכים על הרישא שאמר לה 'התקדשי לי התקדשי לי' שאז אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת. והחידוש בדברי המשנה שהיה מקום לומר שדוקא אם היא מניחה את התמרה צריך שיהא בה שוה פרוטה, אבל אם היא אוכלת אותה היא גילתה שהיא כל כך נהנית מהתמרה והיא מסכימה להתקדש אפילו שהיא פחות משוה פרוטה. קמ"ל שצריך שיהא בה שוה פרוטה.

רבי אמי אמר: דברי המשנה הולכים על הסיפא שאמר לה 'בזו ובזו' שאם כולן מצטרפות לשוה פרוטה מקודשת. והמשנה אומרת שאם היא אכלה כל תמרה ותמרה שקבלה, התמרות שאכלה אינן מצטרפות לשוה פרוטה, אלא צריך שיהא דוקא באחרונה שוה פרוטה.

אמר רבא: מדברי רבי אמי לומדים:

א. המקדש במלוה אינה מקודשת: שהרי כאמור בקבלת התמרה האחרונה חלים הקידושין, ואמר רבי אמי שאם אין באחרונה שוה פרוטה אין שתי התמרות הראשונות שאכלה מצטרפות, משום שהם כבר נחשבות למלוה, ואי אפשר לקדש במחילת ההלוואה.

ב. המקדש במלוה ופרוטה: אם קידש אשה במחילת הלוואה ועוד פרוטה. אע"פ ש'המקדש במלוה אינה מקודשת' בכל אופן היא מתקדשת, משום שדעתה על הפרוטה ולא על ההלוואה. שהרי אמר רבי אמי שאם יש בתמרה האחרונה שוה פרוטה היא מתקדשת. והרי זה כמקדש במלוה (שתי התמרות שאכלה) ופרוטה (התמרה האחרונה).

ג. מעות בעלמא חוזרין: אדם המקדש אשה ומסיבה כלשהי לא חלו הקידושין - הכסף חוזר למקדש. ולכן כשהיא קבלה את שתי התמרות הראשונות היא קבלה אותם בתור פקדון שאם לא יחולו הקידושין היא תצטרך להחזיר אותם. וכשהיא אכלה אותם היא בעצם הפכה את הפקדון להלוואה, ואם לא יחולו הקידושין היא תצטרך להחזיר את ההלוואה למקדש. ולכן כשלא היה בתמרה האחרונה שוה פרוטה הוא לא יכול לקדש אותה במחילת ההלוואה של שתי התמרות הראשונות, כי המקדש במלוה אינה מקודשת.

אבל אם כשהקידושין לא חלים המעות הם מתנה לאשה, אם כן כשהיא אכלה את התמרות הם לא נחשבות להלוואה, כי בכל מקרה הם אמורות להיות שלה. וכשלבסוף לא היתה באחרונה שוה פרוטה, מדוע הקידושין לא חלים על ידי התמרות הראשונות? (והרי זה כמו המקדש אשה לאחר שלושים ויביתיים נתאכלו המעות שהיא מקודשת כמובא לקמן דף נט' ע"א). (תוס').

*

איתמר המקדש אחותו: אדם שקידש את אחותו בכסף, הקידושין לא חלים. השאלה היא מה קורה עם הכסף שהוא נתן לה? לדעת רב הכסף פקדון אצלה

והיא צריכה להחזיר לו אותו. הגמרא מבארת שהסיבה שהוא לא אמר לה במפורש שהכסף לפיקדון, כי הוא חשש שהיא לא תסכים לכך, ולכן הוא נהג בצורה מתוחכמת.

לדעת שמואל הכסף מתנה בשבילה. הגמרא מבארת שהסיבה שהוא לא נתן לה מתנה בצורה ישירה כי הוא חשש שהיא תתבייש לקבל אותה.

מתיב רבינא המפריש חלתו קמח: מצות הפרשת חלה היא מהעיסה (כנאמר "ראשית ערסתיכם"), ולכן המפריש חלה מהקמח לא קיים את המצוה. ואם הוא נתן את הקמח לכהן עליו להחזיר אותו לבעלים, ואם לאו הרי זה גזל ביד הכהן.

מדוע אנו לא אומרים גם כאן שאדם יודע שאי אפשר להפריש חלה מהקמח והוא בעצם רצה לתת לכהן מתנה בצורה מתוחכמת? קושיא לשמואל.

תירוץ: שאני התם: לגבי חלה אנו חוששים שאם הכהן לא יצטרך להחזיר את הקמח לבעלים, תצא מכך תקלה. כי הכהן יחשוב בטעות שהקמח הזה הוא כן 'הפרשת חלה'. ואז אם יהיה לו בבית קמח פחות משיעור חלה (שהוא חמשת רבעים קמח), הכהן יחבר לו את הקמח שקיבל מהישראל וילוש בצק, והכהן יסבור שהוא פטור מחלה מכיון שהקמח שקיבל מהישראל אינו מצטרף לשיעור, אבל האמת שהוא כן מצטרף לשיעור כי הוא עדיין חייב בחלה. ונמצא שהכהן אוכל 'טבל' שלא הופרש ממנו חלה.

קושיא: והאמרת אדם יודע וכו': ומדוע שהכהן יחשוב כנ"ל?

תירוץ: יודע ואינו יודע וכו': אמנם אנשים יודעים שאין מפרישים חלה מקמח, אבל הם סוברים שהסיבה לכך היא משום הטרחא של הכהן שלא יצטרך ללוש את הקמח. והכהן יאמר לעצמו אני מוחל על הטרחא שלי ולכן ההפרשה הועילה ואני יכול להשתמש בקמח שקבלתי.

קושיא: ותהוי תרומה ולא תאכל וכו': מדוע חכמים מצריכים את הכהן להחזיר את הקמח לישראל, ולא אומרים שהקמח יהא כתרומת חלה אבל הכהן לא יאכל אותו עד שהוא יפריש עליו חלה ממקום אחר. וכמו שלמדנו לגבי עציץ נקוב:

מן הנקוב על שאינו נקוב: ישראל התורם מעציץ נקוב (= נחשב כמחובר לקרקע וחייב במעשרות מן התורה) על עציץ שאינו נקוב (= אינו נחשב כמחובר לקרקע ופטור ממעשרות מן התורה) תרומתו תרומה, אבל אסור לכהן לאוכלו עד שיפריש

על זה הכהן תרומה ממקום אחר (והוא הדין מתוך הפירות עצמם שקיבל) ובכך יותר לכהן לאכול את התרומה (= לפי שהנתרם שלא כדין נחשב כטבל, וכיון שהתרומה נתרמה שלא כדין אסור לכהן לאוכלה). ואם כן גם במפריש חלה מהקמח נאמר כן, שיחול שם 'חלה' על מה שהפריש והכהן יהא אסור לאוכלו עד שיפריש ממנו חלה.

תירוץ: **בתרי מאני צאית:** כלומר בשני כלים (= עציץ נקוב ועציץ שאינו נקוב) הוא ישמע לנו לחזור ולתרום שוב, אבל במפריש חלה קמח שיש שם כלי אחד, אם נאמר לכהן שחל שם חלה על הקמח הוא לא ישמע לנו לחזור ולהפריש שוב חלה, ולכן אמרו חכמים שלא עשה כלום וגם מה שהפריש נשאר טבל.

ואיבעית אימא: הכהן יציית להוראת חכמים גם בכלי אחד, אבל החשש כאן הוא לא על הכהן אלא על הבעל הבית, שיסבור שאם הקמח נשאר אצל הכהן זאת אומרת שההפרשת חלה שלו היתה טובה, והוא יבוא לאכול את העיסה שנשארה לו בבית שהיא בעצם טבל שלא הופרש ממנו חלה.

קושיא: **והאמרת אדם יודע וכו':** ומדוע שהבעל הבית יחשוב כנ"ל?

תירוץ: **יודע ואינו יודע וכו':** אמנם אנשים יודעים שאין מפרישים חלה מקמח, אבל הם סוברים שהסיבה לכך היא משום הטרחא של הכהן שלא יצטרך ללוש את הקמח. אבל יחשוב בעל הבית שמכיון שהכהן הסכים לקבל את הקמח ההפרשה הועילה.

קושיא: **ותהוי תרומה ויחזור ויתרום:** מדוע אנו לא אומרים ש'התרומה חלה' תישאר אצל הכהן (כי הבעל הבית גמר בדעתו לתת אותה לכהן והרי הא כמתנה לכהן) אבל על בעל הבית לחזור ולתרום. וכמו שמצאנו לענין עציץ נקוב:

משאינו נקוב על הנקוב: התרום מפירות הגדלים בעציץ שאינו נקוב (= אינו נחשב כמחובר לקרקע ולכן פטור מתרומות ומעשרות מן התורה) על פירות הגדלים בעציץ נקוב (= נחשב כמחובר לקרקע ולכן חייב בתרומות ומעשרות מן התורה), הדין הוא שחל שם תרומה על מה שהפריש אבל צריך לחזור ולתרום שוב.

תירוץ: **הא אוקימנא בתרי מאני ציית וכו':** הרי כבר אמרנו שבעל הבית מציית להוראה לתרום שוב רק בשני כלים אבל לא בחלה שיש בה רק כלי אחד.

קושיא: ולא צאית וכו': האם בכלי אחד אינו מציינת? והרי למדנו (במס' תרומות) מי שתרום קישות ונמצאה מרה ואינה ראויה לאכילה, או שתרום אבטיח ונמצא שהוא סרוח ואינו ראוי לאכילה - הדין הוא שהפירות שהפריש חל עליהם שם תרומה אבל צריך לחזור ולתרום על הפירות שהופרש עליהם.

תירוץ: שאני התם: במפריש קישות ונמצאה מרה - חל על זה שם תרומה מן התורה, כמו שנאמר "וְלֹא תִשְׂאוּ עֲלֵיו תְּטֹא בְּהִרְיִמְכֶם אֶת חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ", כלומר אם תפרישו מפירות טובים (על פירות רעים) אין בזה חטא, אבל אם תפרישו מפירות רעים על פירות טובים יש בזה חטא. משמע מהפסוק שלמרות שיש בזה 'חטא' תרומתו תרומה, כי אם אין תרומתו תרומה אין בזה כלל 'חטא' שהרי לא עשה כלום.

ממילא במקרה כזה לא חוששים שהאדם לא יציית להוראה של חכמים להפריש שוב, כי גם אם לא יציית הרי מדאורייתא אין כאן טבל. אבל המפריש חלה קמח לא חל כלל שם 'תרומת חלה' מדאורייתא על ההפרשה, ולכן אנו חוששים שהאדם לא יציית להוראה של חכמים להפריש שוב ואז הוא יאכל טבל. ולכן חייבו את הכהן להחזיר את הקמח לבעלים, ובכך ידעו הבעלים שלא חל כלל שם תרומה על הקמח שהפרישו.